

Tervist!

Hää ülemsootska, peavanem, setode esindajad igast nulgast ja kohast.

Et mind on tituleeritud täna mitmete riigiasutuste esindajaks ja ametinimetuse „volitatud isik“ järgi seda ka põhimõtteliselt olen, siis tuleb mul lahti seletada kolm enim setode kõne all olnud teemat: viisad, arengud Eesti-Vene eraldusjoonel (kuidas iganes seda keegi nimetab) ja sünnikoht passis.

Viisad.

Teatavasti kehtib naaberriigi külastuseks meil viisarežiim. Venelased väljastavad eestlastele lubasid siseneda Vene Föderatsiooni territooriumile, eestlased venelastele lubasid siseneda Schengeni viisaruumi. Lisaks on eestlased (regionaalarenguosakond enne Siseministeeriumi, nüüd Rahandusministeeriumi sees) loonud toetusmehhanismid tasuliste viisade osalise kompenseerimise ja viisakoordinaatori abi näol.

Viisakoordinaator on EL ja VF vahelise lihtsustatud viisarežiimi lepingu ning kahepoolsete protokolliliste kokkulepete alusel aidanud Võru ja Põlvamaa elanikel vormistada tasuta kultuurivahetuse viisasid. Selleks on vaja kaks korda aastas koostada viisavajajate nimekiri, mis läbib Venemaal kooskõlastusprotseduurid ning mille põhjal väljastatakse ka vastavad viisad. Minu viisakoordinaatoriks olemise ajal on selliselt valmis saanud viisade statistika järgmine:

2011 (alates augustist) - 630 viisat

2012 - 1474 viisat

2013 - 1755 viisat

2014 - 1975 viisat

2015 - 1929 viisat

2016 - 1964 viisat

Kui eelnevatel aastatel saavutasime VF Tartu konsuliga koostöös tulemuseks viisataotluste esitamise sujuvuse ning järjekordade sisulise kadumise, siis käesoleval aastal on tegevust saatnud tugevad tagasilöögid.

- Kõigepealt toimus kevadsuvel vene viisakeskuse operaatorivahetus. Kui eelmine operaatorfirma oli VF konsulaarametnikega kokku leppinud, et tasuta viisade puhul ei võeta ka teenustasu, siis uus operaatorfirma ei tahtnud sellest midagi kuulda. Venelased olid välisministeeriumi tasemel ära unustanud, et kusagil Eesti piirialadel on 2000 inimese kultuurivahetuse tarbeks tasuta viisad kokku lepitud.
- Kuna viisataotluste tasuta vastuvõtt vene viisakeskuse poolt katkestati, sekkus mõne aja pärast Eesti Välisministeerium, kes pidas Tallinnas maha koosoleku VF Suursaatkonna esindajatega. Vahetati informatsiooni.
- Edasi läks Tartu konsul omakorda puhkusele ning kuu aja pärast tööle tülles ei asunud endiselt viisasid väljastama. Kohtumisel konsuliga selgus rida põhjuseid:
  - Üldpoliitiline olukord (vastastikused konsulite väljasaatmised ning käsk karmim olla)
  - Soov saada nimekirjade koostamine konsuli enda kontrolli alla

- Saadud info põhjal (venelastel ei ole oma viisakoordinaatorit, venelased eelistavad tasuta viisadele Schengeni äriviisat) kujundati ekslik arvamus, et venelased vormistavad kordades rohkem tasuta viisaid kui eestlased.
- Tartu konsulaadi tehniline töötaja edastas konsulile faktivastase info, justkui suureneks viisakoordinaatori kaudu iga-aastaselt viisataotlejate hulk
- Konsuli kahtluseid süvendas arvamus, et paljud piirialade setod ja iseäranis Radajale minejad ei ole millegipärast viisakoordinaatori nimekirjade kaudu viisataotlejad. Miks siis nii?
- Järgneva läbirääkimise tulemusena asuti augustis küll viisaid vormistama, ent kevadsuvisele latusale tegutsemisele vastanduvalt lükati alates septembri algusest umbes veerandi taotlejate avaldused tagasi viisa eesmärgi põhjendamiseks lisadokumentide abil. Probleem tekkis kultuurigruppide ja omavalitsuste töötajatega – kes miks ja millal Venemaal käib. Kõrvutati piiriületustempleid, loletleti neid, küsiti aasta kalenderplaane ning partnergrupi kutseid.
- Oktoobri algusest saadetakse „kahtlased“ taotlused juba jäädavalt tagasi ilma lisadokumentide esitamise õigusega. Samuti helistatakse viisataotlejale vene keeles ning esitatakse palju ebakohaseid küsimusi, millest võib keelebarjääri tõttu tekkida arusaamatusi.

Kuna 2016.a. konsulaarkonsultatsioonidel lepiti kahe riigi vahel kultuurivahetuse viisade kvoodi suurendamine 4000-ni, ent Tartu konsul sellega ei ole tehnilise suutlikkuse põhjendusel päri (aastas vormistatakse Tartus 8000 viisat, neist 2000 praegu viisakoordinaatori kaudu), siis ilmselt püütakse praegu viisataotlejate tagasilükkamistega saavutada põhjendus – isegi 2000 viisatoluse hulgas on umbes 400-500 inimest, kel seda õigust ei oleks ning kvoodi suurendamine 4000-ni pole seega põhjendatud.

Möönan, on kahte liiki õigustust taolisele käsitlusele:

- 1) Ärisuhted (Värskas Sanatoorium ning Räpina Äriinkubatsioonikeskus) ja omavalitsuste ametnike ning kultuurigruppide osaliste pereliikmed.
- 2) Pensionäride seltsid ning muud nn. MTÜd (Vabatahtlike pritsumeeste ühing jms.). Neli aastat tagasi oli nõue, et lähisugulase hauaplatsi põhjendusega ei tohi keegi nimekirjas olla. Inimesed koondusid MTÜde ja seltside-seltsingute alla. Täna on risti vastupidine situatsioon – lähisugulaste hauaplatside tõendite alusel ei ole viisade vormistamisel lisaküsimusi.

Tänase (01.10.2017) seisuga on väljastatud sellel aastal (2017) minu kaudu tasuta kultuurivahetuse viisaid kahe riigi kokkuleppe alusel 872, neist otse Tartu konsulaadi kaudu 12, IFS Viisakeskuse kaudu 353 ning VFS Viisakeskuse kaudu 507.

Mis aga toimub Pihkvas Eesti konsulaadis?

Pihkva konsulaadis ei ole nn kultuuriviisade menetlus nii jäigalt reguleeritud kui VF konsulaadis. Taotlusi esitatakse jooksvalt vastavalt vajadusele. Kuna Pihkva konsulaat ei ole nõudnud Vene kodanike kohta nn kultuurivahetuse viisade taotlemisel sarnaseid nimekirju, nagu VF konsulaat Eestis nõuab, siis ei ole meil ka konkreetset statistikat selle kohta, kui palju Pihkva konsulaadis taotletavatest viisadest moodustavad nn kultuurivahetuse viisad. Viisaregister ei võimalda paraku sellist aruannet koostada, kuna nn kultuurivahetuse

viisataotlused jagunevad viisaregistris erinevate eesmärkide vahel. Seega ei ole tehniliselt võimalik täpseid arve öelda:

2017. a oleme Vene kodanikelt vastu võtnud 9575 viisataotlust, millest kultuuri eesmärgil on esitatud 746 ja muudel põhjustel 514 taotlust. Viisataotlusel märgitud “muud põhjused” võivad olla haudade külastamine, osalemine ülikoolide vahetusprogrammides, sõpruslinnade tegevuses, piiriüleses koostöös jm. Võrdluseks 2016. a võeti VF kodanikelt vastu 10945 viisataotlust, millest kultuuri eesmärgil 583 ja muudel põhjustel 545.

Tasuta viisataotlused moodustavad 2017. a vastuvõetud viisataotluste koguarvust, mis on 9607 (mitte ainult VF kodanike taotlused) 24 %. Ka see arv ei kajasta ainult nn kultuurivahetuse viisataotlusi, vaid sisaldab ka EL kodanike pereliikmete, lähisugulaste, invaliidide, alla 6-aastaste, rahvusvahelistest spordivõistlustest osavõtjate jm viisataotluseid.

Paljud nn kultuurivahetuse viisataotlejad on saanud ka juba mitmeaastased viisad.

Konkreetselt viisade teemal ei ole VF VM Pihkva esindusega sisulisi kontakte olnud. Hiljutisel muuteemalisel kohtumisel küsis VF VM esindaja, kas Venemaal koostatakse ja tuuakse meile samasuguseid kultuuriviisa taotlejate nimekirju, nagu Eestis koostatakse ja meie neile kinnitamiseks saadame. Seega ei olnud nad kursis, et Eesti konsulaat Pihkvas ei nõua selliseid nimekirju. Seda ilmselt seetõttu, et VF VM Pihkva esinduses on diplomaatiline koosseis sellel suvel vahetunud.

Ei ole teadlik ka Eesti kodanike probleemidest Venemaal seoses Vene viisadega. Topeltkodanikel on kenasti korda läinud Vene riiki tüssata. Tõsi on ka see, et pärast direktori väljasaatmist k.a juuni alguses ei jätku ainukesel konsulil (Merit Kaasik) jõudu ega aega muuks kui igapäevaste viisa- ja konsulaartoimingute tegemiseks. Seega kohtumised, kultuur, suhtlemine setodega jm elab praegu vaikelu ja muutub taas aktiivseks uue direktori tulekul.

Kokkuvõtvalt – on üsna segased ja arusaamatud ajad viisamajanduses, mis vajaksid lahendusi, ent ilmselgelt on Eesti Välisministeerium hetkel väga hõivatud EL eesistumise temaatikaga.

*****

Sünnikoht reisidokumendis (passis).

Veidi tausta:

Pärast Eesti taasiseseisvumist märgiti Eesti kodanike dokumentidesse sünnikoht linna või valla täpsusega ning riigi nimi vaid juhul, kui taotleja oli sündinud välismaal. Alates 01.05.2005 hakati dokumentidesse sünnikohta kandma riigi täpsusega, sest praktikas oli inimestel reisides mitmeid kordi tekkinud probleeme dokumenti kantud sünnikoha kande (nt Rootsi küla, Kohtla-Järve, Pariisi küla) mõistmisega. Sünnikoha kanne esitatakse eesti keeles riigi täpsusega, millele lisatakse riigi nime 3-täheline rahvusvaheline lühend vastavalt ISO standardile (siseministri 30.11.2015 määrus nr 55 „Eesti kodaniku passi vorm, tehniline kirjeldus ja passi kantavate andmete loetelu“ § 6 lõike 1 punkti 10). Samuti kehtestati põhimõte, et kui sünnikohana märgitud riigi nimi on muutunud, siis märgitakse sünnikohaks riigi praegune nimi.

Käesoleval ajal lähtutakse Eesti riigipiiri määramisel ajutisest kontrolljoonest, mille koordinaadid on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 08.01.2015 määrusega nr 1 „Eesti Vabariigi ja Venemaa

Föderatsiooni vahelise ajutise kontrolljoone koordinaadid“. Sünnikoha märkimisel isikut tõendavatesse dokumentidesse lähtutakse nimetatud koordinaatidest. Kui inimese sünnikoht jääb nende koordinaatide kohaselt Venemaa poolele, siis märgitakse sünnikohaks Venemaa Föderatsioon, kui Eesti poolele, siis Eesti Vabariik.

Käesoleval ajal on lähtutud põhimõttest, et halduspraktika peab olema ühtne. Kui 2005 mindi üle praktikale, et sünnikoht märgitakse riigi täpsusega, otsustati kasutama hakata riigi praegust nime. Kui oleks otsustatud hakata dokumenti kandma selle riigi nime, mis oli inimese sünnihetkel, siis see tähendaks, et väga suurel hulgal inimestel tuleks sünnikohana märkida Eesti NSV, NSVL, Jugoslaavia jne.

Ainuke erand on praktikas tehtud isikutele, kes on sündinud kõnealuses piirkonnas enne 18.01.1945.

PPA praktika sünnikoha dokumenti märkimisel:

Tulenevalt 18.01.1945 jõustunud ENSV ÜN Presiidiumi seadlusest, millega likvideeriti Petseri maakond ning määrati kindlaks piir ENSV ja VNFSV Leningradi oblasti vahel ning Narva jõe idakallas arvati Leningradi oblasti koosseisu, arvestatakse PPA poolt läbiviidavates menetlustes seda, kas isik on sündinud Petserimaal või Virumaal enne 18.01.1945 ja sellisel juhul märgitakse dokumentidesse sünnikohaks Eesti:

- Kui isikud, kes olid sündinud kõnealuses piirkonnas enne 18.01.1945, siis märgiti dokumenti kuni 2005 aastani nende sünnikohaks Petserimaa. Alates 2005 kantakse dokumenti passi kasutaja sünnikoht riigi täpsusega ning sellele isikute grupile märgiti sünnikohaks „Eesti“.
- Pärast 18.01.1945 kõnealuses piirkonnas sündinud isikutele märgiti sünnikoht dokumenti valla või linna täpsusega (nt Vilo vald vms). Alates 2005 kantakse neile isikutele sünnikohana dokumenti „Venemaa“.

Pärast 18.01.1945 Petserimaal sündinud isikud soovivad, et nende dokumenti kantaks sünnikohaks „Eesti“. Kui me seda teeksime, tekib reisidokumentide tunnustamisel probleeme Venemaaga, sest riigipiiri määramisel lähtutakse praegu ajutisest kontrolljoonest ning seega me läheme vastuolule Venemaaga sõlmitud kokkuleppega.

*****

EV ja VF kontrolljoon ja riigipiir

Piiriesindaja tõstatas 21.07.2017 toimunud EV ja VF piiriesindajate plaanilisel kohtumisel järjekordselt küsimuse sõidukitega (sõiduautodega) piiriületuse võimalikkusest Saatse- Kruppa piiripunktides. Piiriesindaja Aimar Kõssi küsimusele Kruppa piiripunkti võimalikest arengutest sh seoses Värskas- Saatse, Kruppa-Petseri tee rekonstrueerimisega jäi kohtumise käigus vastus saamata. Vene pool lubas täpsustada. Viimsel kahel piiriesindajate kohtumisel ei ole VF piiriesindaja polkovnik R. Sultanov (väidetavalt tervislikel põhjustel) osalenud. Sellest tulenevalt on võimalik, et tema asetäitjatel puuduvad volitused antud küsimises vastuseid anda. Järgmine piiriesindajate kohtumine peaks toimuma 19.10.2017 ja teadaolevalt peaks kohtumisel osalema ka VF piiriesindaja. Kindlasti tõstatab Eesti piiriesindaja antud kohtumisel uuesti Saatse- Kruppa PP teema (sõiduautode ja

busside piiriületuse võimalikkusest). Meie taga asi ei seisa. Meie oleme võimelised korraldama Saatse PP- s sõiduautodega piiriületust.

21.07.2017 kohtumisel Vene delegatsiooni juht polkovnik S. Nitsenko (piiriesindaja asetäitja) andis kohtumise käigus vastuse meie poolt varasemalt esitatud küsimusele, mis käsitles piiriületuse korraldamise võimalikkust Lüübnitsa ja Kolpino vahel selleks, et Lüübnitsas elavad inimesed saaksid paaril korral aastas külastada Kolpino saarel asuvate lähedaste haudu. Nitsenko sõnul VF piirivalvel õiguslikke aluseid selleks tegevuseks ei ole, seega lihtsustatud piiriületuse korrale üle minna ei saa.

Sellest tulenevalt peaks piiriesindaja arvates antud küsimuse edasise lahendamise tegelema Eesti Välisministeerium. Kindlasti on oluline, et kohalikud omavalitsused (nii meie kui VF poolel) jätkaksid aktiivset suhtlemist antud küsimuses.

Kuna piiripunktides on mitme ametkonna esindajad, siis VF piirivalve ei saa üksi otsustada piiripunktide avamist transpordivahenditele. Vene piirivalve andmetel ei ole Petseri administratsioon selles küsimuses nende poole pöördunud. Küsimuse lahendamiseks on oluline kohalike omavalitsuste vaheline aktiivne suhtlemine. VF piirivalve hakkab antud küsimusega tegelema pärast seda, kui on saanud vastava pöördumise VF kohalikult administratsioonilt.

Margarita Golovko Rahandusministeeriumist informeeris, et Eesti-Vene programmi raames tuli 3-4 aastat tagasi Siseministeeriumisse Vene poolelt ettepanek see piiripunkt sulgeda, EV Siseministeerium saatis vastuse, et me ei poolda sulgemist. Põhjendati Vene poolelt, et punkti avamine transpordivahenditele nõuab suuri investeeringuid ja piiripunkti ületajate arv on väike. Eesti poolel tehakse korda teelõik piiripunktini, kuid Vene poolel teevõrgustik kehv ja nõuab suuri investeeringuid. Kahjuks Vene pool ei täida kokkuleppeid, sest EV valitsuse ja VF valitsuse vahelise kokkuleppe läbilaskepunktidest Eesti - Vene riigipiiri ületamiseks (25.06.2002) ja EV valitsuse ja VF valitsuse vahelise 25.06.2002.a kokkuleppe läbilaskepunktidest Eesti – Vene riigipiiri ületamiseks muutmise protokoll (24 aprill 2012.a) lisade kohaselt on Saatse- Krupp kahepoolne läbilaskepunkt, mis on avatud sh ka autoliikluseks.

Seega kohalike piiripunktide toimimahakkamiseks on eelkõige vaja väikest surveasetust venepoolsetelt kohalikelt omavalitsustelt.

Piirirajatiste ehitus on mõnevõrra looduslike omapärade tõttu takerdunud, ent arenguid siiski on:

- Piiri valvamiseks võtab piirivalve kasutusele rootorlennuvahendid, droonipesad, sensortehnoloogiad jms.
- Samuti tuleb uus riigipiiri valvet korraldava infosüsteemi ja riik renoveerib kordoneid ning piiripunkte. Piirivalvurid saavad paremad ja nüüdisaegsemad töövahendid.
- Praegu on piiririba raadatud ja freesitud, valmis on ka Eesti-Läti-Venemaa piiri kolmikpunkt.
- Võru- ja Põlvamaal on piirijoon tähistatud, kokku paigaldati 552 piiriposti. Ka Ida-Virumaal käib piirijoon tähistamine. Peipsi järvistule paigaldati piirirežiimi ala tähistamiseks 130 toodrit. Lisaks tähistatakse Narva veehoidla piirirežiimi ala 45 toodriga.
- Idapiiril on hangitud ja paigaldatud olulisematesse kohtadesse hoiatusmärgid.
- Esimesel katselõigul on alustatud seire- ja valvesüsteemide testimist. Teise katselõigu ehitus käib, selle sooladele tulevad pontoonteed.
- Idapiiri arenduse käigus on korrastatud piiril asuv Vanigõjärv. Tehisjärve Eesti-poolne põhi on puhastatud, uuendatud sai ka tamm ja vee ülevoolu regulaator.
- Narva jõe kaldale tuleva patrulltee rajamiseks on koostatud ehitusprojekt, käib ka selle keskkonnamõjude hindamine.
- Narva jõe seire- ja valvesüsteemide laiendamiseks käib hange.

*****

Piiriülese koostöö leping

Riigihalduse minister Mihhail Korb allkirjastas 18.05.2017 Pihkvas Eesti ja Venemaa piiriülese koostöö kokkuleppe, mis võimaldab lahendada näiteks reisiliikluse ja kaubavahetuse korraldamist ning hädaolukordadele reageerimist.

Eesti ja Venemaa piiriülese koostöö on üks valdkondadest, kus tehniline koostöö on jätkunud pärast 2014. aastal alanud Vene-Ukraina konflikti.

Eesti Vabariigi valitsuse ja Venemaa Föderatsiooni valitsuse piirkondadevahelise ja piiriülese koostöö edendamise kokkulepe. Eesti ja Venemaa vahelist piiriülese koostöö lepingut on ette valmistatud alates 2006. aastast. Kokkuleppe eelnõu on heaks kiidetud valitsuse 1. augusti 2013 istungil, kus anti allakirjutamiseks ka volitus. Uus volitus anti 18.05.2017 valitsuse istungil.

Eesti ja Venemaa piiriülest koostööd toetab Euroopa Liidu naabruspoliitika, mille kaudu eraldatakse aastatel 2014-2020 selleks 16,8 miljonit eurot.

Seni on rahastatud Euroopa Liidu programmide näiteks Narva ja Ivangorodi piiripunktide ehitus- ja arendustöid, mis on parandanud piiripunktide läbilaskevõimet ja lihtsustanud piiriületust. Samuti on rekonstrueeritud ja ehitatud reoveepuhastusseadmed Pihkva, Oudova ja Petseri linnadesse ning Pihkva ja Palkino rajoonidesse.

Leping allkirjastati Pihkvas, kus toimus piiriäärsete alade foorum.

Allkirjastasid EV riigihaldusminister Mihail Korb ja VF majandusarenguminister Maksim Oreškin.

Tartu rahu ja EV riigipiir

Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelise riigipiiri küsimuste käsitlemise ajalugu ulatub tagasi 1990ndate algusesse, kui aastatel 1992–1995 käsitleti neid küsimusi riiklike läbirääkimiste piirigrupis.

Uue alguse tegi võimalikuks peaminister Andres Tarand, kes ütles 1994. aasta 16. detsembril Helsingis lõpuks välja selle, millega kõik juba sisimas leppima olid hakanud: Eesti on valmis tegema territooriumi osas järeleandmisi, Tartu rahuleping ei pea olema ainus Eesti piiri määrav dokument, vaid piiri võib reguleerida ka teiste lepetega.

9. jaanuaril 1996 moodustati valitsuse korraldustega Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning merealade piiritlemise lepingu üle läbirääkimiste delegatsioon. 5. märtsil 1999 said piirilepingud parafeeritud.

Venemaal on nüüd pärast Vene-Norra piiris kokkuleppimist 2016 aastal lahendamata piiriküsimus kahe riigi – Jaapani ja Eestiga

„Lääneriikide, kaasa arvatud Eesti taktika on see, et püütakse leida mõistlikke kompromissikohti. Antud juhul olime sunnitud endalt küsima, kas reaalne kokkulepe on parem kui abstraktne asja lahtihoidmine ja kas lahti hoides on kunagi võimalik saada parem kokkulepe - ning vastus oli, et ei: vähemalt lähema saja aasta jooksul me Setumaad tagasi ei saa, küll aga jätkaks lahtine piir meid välja EList ja NATOst.“

Kuigi Tartu rahu joont Eesti enam taga ei nõudnud, oli siiski säilinud lootus tekkivat piiri pisutki ka sisuliselt korrigeerida, mitte piirduda vaid tehnilise õgvendamisega, näiteks mõned külad, kus veel alles eestiaegset elanikkonda, tagasi Eesti külge liita.

"Esimene mulje ongi see, et kui võtsime lahti kaardi, kus oli meie pakutud piirijoon, mis läks kontrolljoonest kohati ikka mitme küla jagu ida pool, siis kerkisid venelased üllatusest toolilt 15 sentimeetri jagu kõrgemale ja need läbirääkimised oleksid peaaegu samal hetkel katkenud," meenutab üks Eesti diplomaat poolte esimest kohtumist 1995. aasta suvel. "Putini praegune avaldus, et territooriumi asemel saate surnud eesli kõrvad, kehtis tegelikult ka siis."

"Põhimõte on see, et mis meie käes, see meie oma, kõige muu üle võime läbi rääkida," nendib teine diplomaat. "Mõttelist kompromissipunkti ei panda mis tahes läbirääkimistel mitte kunagi keskele, vaid kõvasti vastase territooriumile ja siis hakatakse seal tagasi tulema, võideldes iga viimase kui lõigu eest, kuni ühel hetkel tekib punkt, kus vastast suruda muutub rahvusvaheliselt ebamugavaks."

Igatahes sai kohe selgeks, et mingist maalapist, iseäranis sellisest, mille peal elab mõni inimene, Venemaa ei loobu - isegi siis mitte, kui loobumine oleks kõigiti praktiline, nagu tolle soosaare puhul Kulje küla lähedal, kus elas kolm vanamammit, kes käisid pidevalt illegaalselt üle piiri Värskas leiba ostmas, sest Venemaa poole ei läinud nende saarelt ühtegi teed. Ent ettepanek liita soosaar Eestiga ja sama palju maad mujalt tagasi saada ajas venelased peaaegu endast välja: "Mis?! Kas te mõtlete, et Vene riik ei suuda kolmele naisele leiba tagada," ägestusid nad, ja sellega oli teema lõpetatud. Kusjuures, leiba ei ole Vene riik muidugi taganud - naised käivad tänini Värskas poes.

<https://www.diplomaatia.ee/artikkel/eesti-vene-piirilabiraakimiste-lugu/>

Meenutades Petroskoid (välisministrite Siim Kallase ja Jevgeni Primakovi kohtumine 5.11.1996, kus lepiti kokku, et piirileping on ainult tehniline leping, ilma viiteta Tartu rahule, toim.) ja tollaseid sündmusi, peab märkima, et lootused olid kõrged. Me lootsime siis, et piirilepingu allakirjutamine tuleb kiiresti. Üks, mis kindel, piirilepingu allakirjutamine ei ole viibinud Eesti poole tõttu. Seega pall on Venemaa käes.